

परिशिष्टे

व

संदर्भग्रंथसूची

- परिशिष्ट - 1 -

- पु. ल. देशपांडे यांचा साहित्य परिचय -

विनोदी लेखसंग्रह :-

1. खोगीर भरती
2. नस्ती उठाठेव
3. गोळा बेरीज
4. बटाट्याची चाळ
5. असा मी असा मी
6. हसवणूक

नाटके :-

7. तुका म्हणे आता -
8. अंमलदार
9. भाग्यवान
10. तुझे आहे तुजपाशी!
11. सुंदर मी होणार

एकांकिका :-

12. छोटे मासे मोठे मासे
13. विठ्ठल तो आला आला

बालनाटय :-

14. नवे गोकुळ
15. वय मोठं खोटं
16. टेलिफोनचा जन्म

व्यक्तिचित्र :-

17. व्यक्ती आणि वल्ली
18. गणगोत

कादंबऱ्या :-

19. एका कोळियाने (अनुवाद)
20. काय वाट्टेल ते होईल

लोकनाटय :-

21. पुढारी पाहिजे
22. आजचा वग

प्रवास वर्णन :-

23. अपूर्वाई
24. पूर्वरंग

- परिशिष्ट - 2 -

- श्री. पु.ल. देशपांडे यांचा जीवनपट -

- * जन्म 8 नोव्हेंबर 1919 मुंबई येथे.
- * प्राथमिक शिक्षण जोगेश्वरी येथे, माध्यमिक शिक्षण पार्ल्याच्या टिळक विद्यालयांत.
- * इ.स. 1936 ते 38 पर्यंत जोगेश्वरीच्या इस्मायल युसुफ आर्टस् कॉलेजात व नंतर मुंबईतील सरकारी लॉ कॉलेजात दोन वर्षे अध्ययन.
- * 1937, मुंबई रेडिओवर प्रथम नाटकात काम केले.
- * 1940, एल.एल.बी.ची पदवी मिळविली. काही काळ नोकऱ्या व नंतर पुन्हा पुण्यात विद्याभ्यासासाठी दाखल.
- * योगक्षेमासाठी शिकवण्या, त्याचबरोबर साहित्याचा व संगीताचा व्यासंग, अनेक साहित्यिकांचा व संगीतकारांचा सहवास, त्याचे स्नेहात रूपांतर.
- * कै. चिंतामणराव कोल्हटकरांच्या 'ललित कला कुंज' मध्ये नट म्हणून प्रवेश. त्याच सुमारास चित्रपट व्यवसायाशी आलेले संबंध. पण तो फार काळ टिकला नाही.
- * लेखनाला सुरुवात. प्रथम काही दिवस टोपण नावाने व नंतर उघडपणे.
- * 1943, अभिरूची मासिकात प्रथमच प्रकाशित झालेल्या 'अण्णा वडगावकर' या व्यक्तिचित्राने पु.ल.च्या लेखन सामर्थ्याने दिलेली ग्वाही.
- * नंतर अनेक नियतकालिकांतून लेखन.
- * नाटकांतून कामे. सात आठ चित्रपटांतून वैशिष्ट्यपूर्ण भूमिका करून त्या क्षेत्रांतहि उमटविलेला ठसा.
- * पटकथा लेखक, संवाद लेखक, संगीत दिग्दर्शक, दिग्दर्शक या विविध नात्यांनी चित्रपट व्यवसायाशी संबंध आल्यामुळे त्यांना कलाप्रेमी मंडळींकडून मिळालेली 'सब कुछ पु.ल.' ही उत्स्फूर्त पदवी.
- * 1945 - अध्यापन व्यवसायाशी आलेला संबंध. दादरच्या ओरिएण्ट हायस्कूलमध्ये अध्यापनास प्रारंभ

- * 1950 - एम्.ए.ची परीक्षा उत्तीर्ण.
- * बेळगांवच्या 'राणी पार्वतीदेवी कॉलेजात' प्राध्यापक म्हणून नेमणूक. तेथे दोन वर्षे वास्तव्य.
- * त्यानंतर दादरच्या बॉम्बे कॉलेजात (आताचे कीर्ति कॉलेज) प्राध्यापक म्हणून दाखल.
- * कै. भाऊसाहेब हिरे यांच्या 'महात्मा गांधी विद्यामंदिर' या शिक्षण संस्थेचे अध्वर्युपद स्वीकारून मतभेदामुळे सोडावे लागले.
- * 1955, डिसेंबरमध्ये ऑल इंडिया रेडिओत 'ड्रामा प्रोड्यूसर' म्हणून दाखल. त्याबरोबरच पुणे रेडिओ स्टेशनवरील युनेस्को प्रणीत कार्यक्रमाची जबाबदारीही पत्करली.
- * 1958, मध्ये विलायतेचा प्रवास 'मिडीया ऑफ मास एज्युकेशन' चा अभ्यास करण्यासाठी युनेस्कोने शिष्यवृत्ति दिली. लंडनच्या बी.बी.सी.मध्ये प्रशिक्षण.
- * त्याचबरोबर ध्वनिचित्रतंत्राचाही अभ्यास.
- * भारतात परत आल्यावर दिल्लीच्या ध्वनिचित्र शाखेचे चालक व सर्व भारतीय रेडिओ स्टेशनांचे डेप्युटी चीफ ड्रामा प्रोड्यूसर म्हणून नेमणूक.
- * दोन वर्षांनंतर वरील दोन्ही पदांचा राजीनामा.
- * दिल्लीच्या वास्तव्यांत मराठी रंगभूमीची घडलेली सेवा.
- * 1962 मध्ये पुन्हा परदेशगमनाची दोनदा मिळालेली संधी. वर्षाच्या आरंभी सहकुटुंब आग्नेय आशिया, हॉंगकॉंग आणि जपान या प्रदेशांची घडलेली यात्रा आणि वर्षाच्या शेवटी साहित्यिक पत्रकार मंडळाचे सभासद म्हणून अमेरिकन सरकारच्या निमंत्रणावरून त्या देशाची वारी.
- * 1963 मध्ये भारत सरकारच्या सूचनेवरून काही साहित्यिकांबरोबर उत्तरेकडील रणभूमीच्या प्रत्यक्ष दर्शनासाठी प्रयाण.
- * 1965 मध्ये नांदेड येथे भरलेल्या नाट्य परिषदेच्या अध्यक्षपदाचा मान. भारतसरकारने 'पद्मश्री' हा किताब देऊन केलेला गौरव.

- * बटाटयाची चाळ, वाऱ्यावरची वरात, असा मी असा मी, गडकरी दर्शन, हसविण्याचा माझा धंदा इत्यादी उपक्रमांमुळे व लेखनामुळे पु.लं.च्या बहुदंगी, बहुरंगी व्यक्तित्वाची सर्वांना पटलेली ओळख.
 - * 'व्यक्ति आणि वल्ली' या ग्रंथास भारत सरकारचे पारितोषिक.
 - * डिसेंबर 1967 नाट्य अकादमीचे नाट्य लेखनाबद्दलचे पारितोषिक.
 - * 1975 साली इचलकरंजीस झालेल्या सुवर्णमहोत्सवी साहित्य संमेलनाचे अध्यक्षपद.
असे एकाहून एक श्रेष्ठ बहुमान पु.ल. देशपांडे यंना लाभले.
-

- परिशिष्ट - 3 -

- रंगभूमी -

नाटके आणि भूमिका :-

राम गणेश गडकरी	- भावबंधन (प्रभाकर, कामण्णा) पुण्यप्रभाव (भूपाल) राजसंन्यास (रायाजी)
गो.ब. देवल	- शारदा (कोदंड)
भा.वि. वरेरकर	- सत्तेचे गुलाम (कान्होबा)
वि.वि. बोकील	- मीना आणि नीना (विनायक)
मो.ग. रांगणेकर	- वहिनी (वल्लभ) कन्यादान फरारी
ह.वि. देसाई	- बंधमुक्त
गो.के. भट	- गृहदाह
पु.ल. देशपांडे	- अंमलदार (सर्जेराव) भाग्यवान (चिक्कीवाला) सुंदर मी होणार (संजय)

चित्रपट :-

भूमिका -	वंदेमातरम, कुबेर, पुढचं पाऊल, भाग्यरेखा, चोखमेळा, अंमलदार, गुळाचा गणपती
पटकथा -	गोकुळचा राजा, नवरा बायको, देवबाप्पा, दूधभक्त, जागा भाड्याने देणे आहे, महात्मा, घरधनी, अंमलदार, गुळाचा गणपती, आज और कल, फूल और कलियाँ, संदेश, मानाचे पान, पुढचे पाऊल (शेवटच्या दोन पटकथा श्री ग.दि. माडगूळकर यांच्या सहकार्याने)
संगीत दिग्दर्शन -	मोठी माणसे, देवबाप्पा, मानाचे पान, नवरा बायको, मासाहेब, गुळाचा गणपती.
दिग्दर्शन -	गुळाचा गणपती.

- संदर्भग्रंथसूची -

1. अत्रे प्रल्हाद केशव, 'आषाढस्य प्रथम दिवसे' (संकलन - व. ब. आगाशे) परचुरे प्रकाशन मंदिर, मुंबई, प्रथमावृत्ती - 1969.
2. अत्रे प्र.के., 'दुर्वा आणि फुले', देशमुख आणि कंपनी, पुणे - 1949
3. अत्रे प्र.के., 'पंचामृत', परचुरे प्रकाशन मंदिर, मुंबई, प्रथमावृत्ती - 1956.
4. अत्रे प्र.के., 'मराठी माणसे, मराठी मने', परचुरे प्रकाशन मंदिर, मुंबई, प्रथमावृत्ती, 1956
5. आपटे गो.ना., 'ग्रामीण चित्रे', मानवता प्रकाशन, किर्लोस्करवाडी, प्रथमावृत्ती -- 1959
6. कार्णिक मधु मंगेश, 'कोकणी व वस्ती', मनोहर ग्रंथमाला प्रकाशन, प्रथमावृत्ती -- 1958
7. काणेकर अनंत, 'निळया ठिणग्या' सरोज प्रकाशन, नागपूर, प्रथमावृत्ती -- 1972
8. कुलकर्णी. वि.ह., 'व्यक्तिचित्रे', देशमुख आणि कंपनी, प्रथमावृत्ती -- 1936
9. केचे मधुकर बाबुराव, 'चेहरे मोहरे', किर्लोस्कर प्रेस प्रकाशन, प्रथमावृत्ती -- 1969
10. कोल्हटकर प्र.श्री. 'ऋणानुबंधी', रा.दि. गद्रे, पुणे, प्रथमावृत्ती -- 1942
11. खरात शंकरराव, 'बारा बलुतेदार', ठोकळ प्रकाशन, पुणे, प्रथमावृत्ती - 1959
12. खांडेकर वि.स., 'गोकर्णीची फुले', मोचे प्रकाशन, कोल्हापूर, प्रथमावृत्ती -- 1944
13. खांडेकर वि.स. 'ते दिवस ती माणसं', देशमुख आणि कंपनी, पुणे, प्रथमावृत्ती -- 1961
14. खानोलकर चि.त्र्यं., 'दीपमाळ', श्री प्रकाशन, पुणे, प्रथमावृत्ती -- 1974
15. गाडगीळ न.वि., 'माझे समकालीन', व्हीनस बुक स्टॉल, पुणे, प्रथमावृत्ती -- 1959
16. गाडगीळ न.वि., 'सत्तरीतील काका', चित्रशाळा प्रकाशन, पुणे, प्रथमावृत्ती - 1965
17. गोडबोले रामचंद्र बळवंत, 'संगीताचे साम्राज्य', ठाकूर आणि कंपनी, महेश्वर, अमरावती, प्रथमावृत्ती - 1948
18. घाटे विठ्ठल दत्तात्रय, 'काही म्हातारे आणि एक म्हातारी', स्वस्तिक पब्लिशिंग हाऊस, मुंबई, प्रथमावृत्ती - 1939
19. घाटे विठ्ठल दत्तात्रय, 'पांढरे केस.... हिरवी मने', मौज प्रकाशन, मुंबई, प्रथमावृत्ती- 1959

20. जोशी य.गो., 'लक्षात राहिलेली माणसे', व्हीनस प्रकाशन, पुणे, प्रथमावृत्ती -- 1961
21. तेंडुलकर विजय, 'रातराणी', राजहंस प्रकाशन, पुणे, प्रथमावृत्ती -- 1971
22. दांडेकर मालतीबाई, 'विद्युतरेखा', महाराष्ट्र ग्रंथ भांडार, कोल्हापूर, प्रथमावृत्ती -- 1944
23. दिवेकर दिनकर वासुदेव, 'अविस्मरणीय व्यक्तिचित्रे', व्हीनस प्रकाशन, पुणे -- 1960
24. दिवेकर दिनकर वासुदेव, 'स्वभावचित्रे', आनंद मुद्रण मंदिर, पुणे, प्रथमावृत्ती -- 1934
25. दीक्षित कृ.द., 'षड्ज बांधार', मौज प्रकाशन, मुंबई, प्रथमावृत्ती -- 1967
26. दीक्षित कृ.द., 'सहवास', मौज प्रकाशन, मुंबई, प्रथमावृत्ती -- 1975
27. दीक्षित म.श्री., 'साहित्यिकांच्या सहवासात', व्हीनस प्रकाशन, पुणे, प्रथमावृत्ती -- 1963
28. देशपांडे कमलाबाई, 'हंसरा निर्माल्य आणि चिमण्या', मनोहर ग्रंथमाला प्रकाशन, प्रथमावृत्ती -- 1944
29. देशपांडे कुसुमावती, 'दीपमाळ', देशमुख आणि कंपनी, पुणे, प्रथमावृत्ती -- 1958
30. देशपांडे कुसुमावती, 'मोळी', देशमुख आणि कंपनी, प्रथमावृत्ती -- 1946
31. देशपांडे पु.ल., 'गणगोत', देशमुख आणि कंपनी, पुणे, प्रथमावृत्ती -- 1966
32. देशपांडे पु.ल., 'गुण गार्डन आवडी', देशमुख आणि कंपनी, पुणे, प्रथमावृत्ती -- 1975
33. देशपांडे पु.ल., 'व्यक्ति आणि वल्ली', मौज प्रकाशन, मुंबई, पाचवी आवृत्ती -- 1979
34. देसाई वसंत शांताराम, 'कलेचे कटाक्ष', जनार्दन सदाशिव लिमिटेड, पुणे, प्रथमावृत्ती -- 1945
35. देसाई वसंत शांताराम, 'रगरंग', व्हीनस बुक स्टॉल, पुणे, प्रथमावृत्ती -- 1960
36. धनंजय, 'कलावंतांच्या सहवासात', कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, प्रथमावृत्ती -- 1939
37. नारखेडे के. 'खानदेशची माती', शारदा प्रकाशन, जळगांव, प्रथमावृत्ती, 1961
38. पर्वते त्र्यं.वि., 'मी घेतलेल्या मुलाखती', (वादसंवादातील व्यक्तिदर्शने), प्रथमावृत्ती--1940
39. पाटील दिनकर द., 'माझे शिल्पकार', कुलकर्णी ग्रंथालय, पुणे, प्रथमावृत्ती -- 1962
40. पाणंदीकर सुलभा, 'व्यक्ति तितक्या प्रवृत्ती', अ.वि.गृह प्रकाशन, पुणे, प्रथमावृत्ती -- 1958

41. पाध्ये प्रभाकर, 'प्रकाशातील व्यक्ति', कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे, प्रथमावृत्ती-- 1941
42. पाध्ये प्रभाकर, 'व्यक्तिवेध', केसरी प्रकाशन, प्रथमावृत्ती - 1973
43. पिंगे रवींद्र, 'देवाघरचा पाऊस', राजहंस प्रकाशन, पुणे, प्रथमावृत्ती - 1975
44. पिंगे रवींद्र, 'शतपावली', राजहंस प्रकाशन, पुणे, प्रथमावृत्ती - 1974
45. पुरंदरे ब.मो., 'पुरंदर्यांचा सरकारवाडा', राजहंस प्रकाशन, पुणे, प्रथमावृत्ती -- 1973
46. पै मारुती अनंत, 'वाङ्मय लेखन व जीवित', मारुती अनंत पै, कारवार, प्रथमावृत्ती -- 1937
47. पै शिरीष, 'प्रियजन', प्रेस्टिज प्रकाशन, प्रथमावृत्ती - 1969
48. पोतदार दत्तो वामन, 'ओळख', व्हीनस बुक स्टॉल, पुणे, प्रथमावृत्ती - 1961
49. पोतदार दत्तो वामन, 'सुमनसप्तक', ढमढेरे प्रकाशन, पुणे, प्रथमावृत्ती -- 1957
50. पोहनेकर न.शं., 'विरलेल्या गारा', जोशी ब्रदर्स, मौलीगुडा, हैद्राबाद, 1952
51. फडके ना.सी., 'कटाक्ष', परचुरे प्रकाशन मंदिर, मुंबई, प्रथमावृत्ती - 1973
52. फाटक बा.वा., 'मुंबईचे मानकरी', परचुरे प्रकाशन मंदिर, मुंबई, प्रथमावृत्ती -- 1949
53. बागल माधवराव, 'बहुजन समाजाचे शिल्पकार', ठोकळ प्रकाशन, पुणे, प्रथमावृत्ती--1969
54. बागल माधवराव, 'माझा परिवार (भाग 1)', चंद्रकांत शेटये प्रकाशन, कोल्हापूर, प्रथमावृत्ती - 1966
55. बागल माधवराव, 'माझा परिवार (भाग 2)', चंद्रकांत शेटये प्रकाशन, कोल्हापूर, प्रथमावृत्ती - 1967
56. बाबर सरोजिनी, 'वडीलघारी माणसं', ग्रामीण प्रकाशन संस्था, भिलवडी, प्रथमावृत्ती -- 1948
57. बेनीपुरी श्रीरामवृक्ष, 'मातीच्या मुर्ती', (अनु. कर्णिक व्हा.म.), साहित्य अकादमीतर्फे पॉप्युलर बुक डेपो, मुंबई, प्रथमावृत्ती - 1957
58. भागवत दुर्गा, 'रूपरंभ', पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, प्रथमावृत्ती - 1967

59. भावे पु.भा., 'मुद्रा', विश्वमोहिनी प्रकाशन, पुणे, प्रथमावृत्ती -- 1974
60. भेंडे रमाकांत, 'भटव्याची कमाई', ईस्ट अॅण्ड वेस्ट बुक हाऊस, मुंबई, प्रथमावृत्ती--1943
61. भेंडे रमाकांत, 'पडछाया', ईशावास्य प्रकाशन, पुणे, प्रथमावृत्ती, 1967
62. भावे गोपाळकृष्ण, 'चतुरंग रेखा', कैलास प्रकाशन, मुंबई, प्रथमावृत्ती - 1964
63. भोळे केशवराव, 'अंतरा', मौज प्रकाशन, मुंबई, प्रथमावृत्ती - 1967
64. माडखोलकर गं.त्र्यं., 'अवशेष', देशमुख आणि कंपनी, पुणे, प्रथमावृत्ती -- 1940
65. माडखोलकर गं.त्र्यं., 'माझे आवडते लेखक', व्ही.व्ही.पटवर्धन, मुंबई, प्रथमावृत्ती--1939
66. माडगूळकर ग.दि., 'मंतरलेले दिवस', साधना प्रकाशन, पुणे, प्रथमावृत्ती -- 1969
60. माडगूळकर व्यंकटेश, 'माणदेशी माणसं', कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे, सहावी आवृत्ती--1972
68. माडगूळकर व्यंकटेश, 'वाघाच्या मागावर', कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, प्रथमावृत्ती -- 1962
69. माडगूळकर व्यंकटेश, 'सीताराम एकनाथ', मॅजेस्टिक बुक स्टॉल, मुंबई, प्रथमावृत्ती--1951
70. यादव आनंद, 'मातीखालची माती', साधना प्रकाशन, पुणे, प्रथमावृत्ती - 1965
71. रानडे भालचंद्र लक्ष्मण, 'रत्नाकर', भा.ल. रानडे, रत्नागिरी, प्रथमावृत्ती -- 1941
72. लिमये अ.ह., 'अनोखे मित्र', किलोस्कर प्रेस प्रकाशन, प्रथमावृत्ती - 1961
73. लिमये अ.ह., 'सत्याद्रीची शिखरे', इनामदार बंधु प्रकाशन, पुणे, प्रथमावृत्ती - 1963
74. शिरवाडकर वि.वा., 'विरामचिन्हे', मॅजेस्टिक प्रकाशन, मुंबई, प्रथमावृत्ती - 1970
75. शेवडे इंदुमती, 'असा प्रदेश अशी माणसं', ज्ञानदा प्रकाशन, पुणे, प्रथमावृत्ती -- 1970
76. शेळके उद्धव ज., 'कडुनिंबाची सावली', पुष्पक प्रकाशन, पुणे, प्रथमावृत्ती -- 1975
77. सामंत रघुनाथ जगन्नाथ (कुमार रघुवीर), 'हृदय', कर्नाटक पब्लिकेशन्स, मुंबई, प्रथमावृत्ती - 1932
78. क्षीरसागर श्री.के., 'सागरमंथन', व्हीनस प्रकाशन, पुणे, प्रथमावृत्ती -- 1959
79. बालशंकर देशपांडे, 'असे हे पु.ल.', मनोरंजन प्रकाशन, मुंबई, प्रथमावृत्ती -- 1968